

Zakład Ubezpieczeń Społecznych

W którym kraju możesz być ubezpieczony

**Informator
dla osób wykonujących pracę w krajach
UE, EOG i Szwajcarii**

Warszawa 2011

Zakład Ubezpieczeń Społecznych

**W którym kraju
możesz być ubezpieczony**

**Informator
dla osób wykonujących pracę w krajach
UE, EOG i Szwajcarii**

Warszawa 2011

SPIS TREŚCI

Wstęp	5
1. Zasada jednego ustawodawstwa	7
2. Zasada miejsca wykonywania pracy	7
3. Wyjątki od zasady miejsca wykonywania pracy	7
Delegowanie pracownika	7
Przeniesienie działalności na własny rachunek do innego państwa	10
4. Aktywność w kilku państwach jednocześnie	11
Praca wykonywana w charakterze pracownika w dwóch lub w kilku państwach na rzecz jednego pracodawcy	11
Praca wykonywana w charakterze pracownika w dwóch lub w kilku państwach na rzecz dwóch lub kilku pracodawców	12
Działalność na własny rachunek prowadzona w dwóch lub w kilku państwach	13
Praca wykonywana w charakterze pracownika najemnego w jednym państwie i w charakterze osoby prowadzącej działalność na własny rachunek w innym kraju	14
Podstawa prawna	16

WSTĘP

Każde z państw członkowskich Unii Europejskiej (UE), Europejskiego Obszaru Gospodarczego (EOG) oraz Szwajcarii stosuje własne przepisy z zakresu zabezpieczenia społecznego. Zasady określające w jaki sposób ustalane jest państwo, w którym pracownik lub osoba prowadząca działalność na własny rachunek powinna być zgłoszona do ubezpieczeń społecznych, wynikają z prawa wspólnotowego.

Niniejszy informator zawiera podstawowe kryteria pozwalające na określenie, w którym państwie osoba wykonująca pracę w krajach UE, EOG i Szwajcarii powinna być zgłoszona do ubezpieczeń społecznych. Jeżeli po jego przeczytaniu nadal będziecie Państwo mieć wątpliwości odnośnie miejsca ubezpieczenia, należy skontaktować się z terenową jednostką organizacyjną Zakładu Ubezpieczeń Społecznych w celu uzyskania bardziej szczegółowych wyjaśnień.

1. Zasada jednego ustawodawstwa

Osoby, które są aktywne zawodowo na terenie państw członkowskich Unii Europejskiej, Europejskiego Obszaru Gospodarczego lub Szwajcarii, mogą w tym samym okresie podlegać zabezpieczeniu społecznemu wyłącznie w jednym państwie. Zasada ta nazywana jest zasadą jednego ustawodawstwa.

Państwo, w którym osoba podlega zabezpieczeniu społecznemu ustalane jest na podstawie przepisów rozporządzeń Rady (EWG) oraz Parlamentu Europejskiego i Rady (WE), które zostały pokrótce przybliżone w dalszej części „Informatora”.

2. Zasada miejsca wykonywania pracy

Osoby, które wykonują pracę lub prowadzą działalność na własny rachunek w państwie członkowskim Unii Europejskiej, Europejskiego Obszaru Gospodarczego lub Szwajcarii, co do zasady podlegają przepisom z zakresu zabezpieczenia społecznego obowiązującym w tym państwie (tzw. zasada *lex loci laboris*). Nie ma w tym przypadku znaczenia, gdzie ma siedzibę pracodawca zatrudniający tę osobę, gdzie taka osoba zamieszkuje lub w którym państwie zarejestrowała działalność na własny rachunek.

3. Wyjątki od zasady miejsca wykonywania pracy

Delegowanie pracownika

W praktyce zdarzają się przypadki, gdy osoba zatrudniona w Polsce przez polskiego pracodawcę zostaje czasowo delegowana do wykonywania pracy w innym państwie członkowskim. Może ona, mimo iż wykonuje pracę w innym państwie członkowskim, nadal podlegać przepisom z zakresu zabezpieczenia społecznego w państwie, z któ-

rego została czasowo wysłana, czyli w Polsce. Delegowanie, które stanowi wyjątek od ogólnej zasady miejsca wykonywania pracy, nie może trwać dłużej niż 24 miesiące. W przypadku, gdy pracownik ma być wysłany do państwa Europejskiego Obszaru Gospodarczego albo Szwajcarii okres jego delegowania nie może przekroczyć 12 miesięcy ale może zostać przedłużony o kolejne 12 miesięcy za zgodą instytucji ubezpieczeniowej państwa, w którym wykonywana jest praca. Niezależnie jednak od tego, w którym państwie ma pracować osoba, delegowanie jest możliwe jeżeli pracownik i jego pracodawca spełnią określone wymogi.

Możliwe jest również delegowanie pracownika rekrutowanego w celu tymczasowego wysłania go za granicę. Aby móc skorzystać z możliwości czasowego delegowania pracownika do państw członkowskich Unii Europejskiej, powinien on podlegać ustawodawstwu z zakresu zabezpieczenia społecznego w państwie, z którego ma zostać wysłany, przez okres co najmniej 1 miesiąca bezpośrednio przed wysłaniem za granicę. Wymóg ten nie dotyczy pracowników delegowanych do państw Europejskiego Obszaru Gospodarczego lub Szwajcarii. Za podleganie ustawodawstwu można przykładowo uznać podleganie ubezpieczeniom społecznym z tytułu zatrudnienia jako pracownik lub jako osoba prowadząca działalność na własny rachunek, podleganie ubezpieczeniom społecznym w Kasie Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego, posiadanie statusu osoby bezrobotnej z prawem lub bez prawa do zasiłku, lub zgłoszenie do ubezpieczenia zdrowotnego jako członek rodziny, itp. Ponadto pracownik nie może być wysyłany w celu zastąpienia innej, delegowanej osoby.

Pracodawca chcący wysłać pracowników za granicę powinien prowadzić w Polsce znaczącą część działalności. Przy ocenie czy warunek ten został spełniony brane są pod uwagę takie kryteria, jak:

- liczba personelu pracującego w Polsce i za granicą; obecność w państwie delegującym wyłącznie personelu administracyjnego wyklucza możliwość zastosowania przepisów dotyczących delegowania,
- liczba umów aktualnie realizowanych w Polsce i za granicą,
- obroty osiągane przez delegujące przedsiębiorstwo w państwie delegującym i w państwie zatrudnienia w odpowiednio typowym okresie; obrót wynoszący około 25% całkowitego obrotu w państwie delegującym może być wystarczającym wskaźnikiem, ale

przypadki, w których obrót jest niższy niż 25% wymagałyby pogłębionej analizy,

- państwo, w którym są rekrutowani pracownicy oraz w którym zawierane są umowy z kontrahentami, itp.

Jednocześnie, podczas całego okresu delegowania musi istnieć bezpośredni związek między pracodawcą a pracownikiem. Oznacza on m.in. dalsze obowiązywanie umowy o pracę (pracownikowi na okres delegowania nie może zostać udzielony urlop bezpłatny). Wysyłający pracodawca określa charakter pracy, którą ma wykonać pracownik oraz decyduje o rozwiązaniu umowy o pracę. Ważne jest również, aby zobowiązanie w zakresie wynagradzania pracownika spoczywało na przedsiębiorstwie, które zawarło umowę o pracę.

Pracodawca nie może oddać delegowanego pracownika do dyspozycji przedsiębiorstwa, do którego go wysłał. Delegowanie nie jest również możliwe jeżeli:

- przedsiębiorstwo, do którego pracownik został oddelegowany, pozostawia go do dyspozycji innego przedsiębiorstwa w państwie członkowskim, w którym się znajduje
- przedsiębiorstwo, do którego pracownik został oddelegowany, pozostawia go do dyspozycji przedsiębiorstwa znajdującego się w innym państwie członkowskim lub
- gdy pracownik jest rekrutowany w danym państwie członkowskim w celu wysłania go przez przedsiębiorstwo znajdujące się w drugim państwie członkowskim do przedsiębiorstwa w trzecim państwie członkowskim bez spełnienia wymogu wcześniejszego podlegania tego pracownika systemowi zabezpieczenia społecznego państwa delegującego.

Jeżeli warunki do delegowania pracownika zostały spełnione, to jego pracodawca powinien wystąpić do oddziału Zakładu Ubezpieczeń Społecznych właściwego terytorialnie ze względu na jego siedzibę o wydanie zaświadczenia o ustawodawstwie dotyczącym zabezpieczenia społecznego mającym zastosowanie do osoby uprawnionej, czyli formularza A1 (lub E101 w przypadku delegowania do państw EOG lub Szwajcarii). Zaświadczenie to potwierdza, że osoba wykonująca czasowo pracę za granicą podlega zabezpieczeniu społecznemu w Polsce. Formularze A1 i E101 oraz wnioski o ich wydanie dostępne są na stronie www.zus.pl.

Jeżeli warunki do delegowania pracownika nie zostały spełnione, to jego pracodawca powinien go zgłosić do ubezpieczeń społecznych w państwie, w którym wykonuje on pracę.

Przeniesienie działalności na własny rachunek do innego państwa

Osoby prowadzące działalność na własny rachunek w Polsce mogą skorzystać z wyjątku od zasady miejsca wykonywania pracy. Jeżeli osoba prowadząca od pewnego czasu działalność na własny rachunek w Polsce postanowi, że przez okres nie dłuższy niż 24 miesiące będzie ją prowadziła na terytorium innego państwa członkowskiego, może nadal być ubezpieczona w naszym kraju. Jeżeli działalność na własny rachunek ma zostać przeniesiona do państwa Europejskiego Obszaru Gospodarczego albo Szwajcarii, to okres przeniesienia nie może przekroczyć 12 miesięcy, ale może zostać przedłużony o kolejne 12 miesięcy za zgodą instytucji ubezpieczeniowej państwa, w którym wykonywana jest praca. Aby osoba taka mogła skorzystać z tego wyjątkowego uregulowania musi spełnić warunki do jego zastosowania, to jest:

- przede wszystkim musi prowadzić działalność na własny rachunek w Polsce przez okres co najmniej 2 miesięcy przed jej przeniesieniem za granicę
- prowadzenie działalności może być udokumentowane fakturami, rachunkami lub umowami
- jeżeli osobie prowadzącej działalność na własny rachunek nie udało się pozyskać klienta w kraju, to powinna udokumentować fakt, że go aktywnie poszukiwała
- dodatkowo osoba taka powinna w całym okresie wykonywania pracy za granicą utrzymywać w kraju infrastrukturę niezbędną do jej podjęcia po powrocie do kraju
- jeżeli osoba planuje czasowo przenieść działalność do jednego z państw członkowskich Unii Europejskiej, to przenoszona działalność powinna mieć charakter podobny do tej, która jest faktycznie wykonywana w kraju; zasada ta nie ma zastosowania do osób, które przenoszą czasowo działalność na własny rachunek do państwa Europejskiego Obszaru Gospodarczego lub Szwajcarii.

Jeżeli osoba prowadząca działalność na własny rachunek spełniła warunki do czasowego przeniesienia działalności do innego państwa, powinna wystąpić do oddziału Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, właściwego terytorialnie ze względu na miejsce zarejestrowania siedziby lub prowadzenia działalności, o wydanie zaświadczenia o ustawodawstwie dotyczącym zabezpieczenia społecznego mającym zastosowanie do osoby uprawnionej, czyli formularza A1 (lub E101 w przypadku przenoszenia działalności na własny ra-

chunek do państw EOG lub Szwajcarii). Zaświadczenie to potwierdza, że osoba przenosząca czasowo działalność na własny rachunek do innego państwa podlega zabezpieczeniu społecznemu w Polsce. Formularze A1 i E101 oraz wnioski o ich wydanie dostępne są na stronie www.zus.pl.

Jeżeli osoba prowadząca działalność na własny rachunek nie spełniła warunków do czasowego jej przeniesienia do innego państwa powinna zgłosić się do ubezpieczeń społecznych w państwie, w którym czasowo prowadzi tę działalność.

4. Aktywność w kilku państwach jednocześnie

W praktyce mogą wystąpić przypadki, w których osoba jest aktywna zawodowo w kilku państwach jednocześnie. Należy jednak pamiętać, że w takich przypadkach również obowiązuje opisana we wstępie do niniejszego „Informatora” zasada stosowania jednego ustawodawstwa. Poniżej przedstawiono reguły, na podstawie których ustala się, gdzie osoba aktywna zawodowo w kilku państwach będzie podlegała zabezpieczeniu społecznemu.

Praca wykonywana w charakterze pracownika w dwóch lub w kilku państwach na rzecz jednego pracodawcy

Osoba mieszkająca w Polsce zatrudniona przez jednego pracodawcę i wykonująca pracę w Polsce oraz w dwóch lub w kilku państwach Unii Europejskiej powinna podlegać przepisom z zakresu zabezpieczenia społecznego w kraju zamieszkania, jeżeli tu wykonuje znaczącą część pracy. Jeżeli osoba pracuje w kraju zamieszkania przez co najmniej 25% czasu pracy lub z tytułu jej wykonywania otrzymuje tu co najmniej 25% wynagrodzenia, będzie podlegała zabezpieczeniu społecznemu w tym państwie. Jeżeli osoba nie wykonuje znaczącej części pracy w państwie zamieszkania, to będzie podlegała zabezpieczeniu społecznemu w państwie, w którym ma siedzibę jej pracodawca.

Osoba mieszkająca w Polsce wykonująca pracę na rzecz tego samego pracodawcy w Polsce i jednocześnie w jednym z państw Euro-

pejskiego Obszaru Gospodarczego lub Szwajcarii będzie podlegała zabezpieczeniu społecznemu w państwie zamieszkania, jeżeli wykonuje jakąkolwiek część pracy w tym państwie. Jeżeli osoba ta w ogóle nie pracuje w Polsce, będzie ona podlegała zabezpieczeniu społecznemu w państwie, w którym ma siedzibę jej pracodawca.

Jeżeli pracownik wykonuje pracę na rzecz jednego pracodawcy jednocześnie w kilku państwach członkowskich Unii Europejskiej, Europejskiego Obszaru Gospodarczego lub Szwajcarii i, po uwzględnieniu opisanych powyżej zasad, okaże się, że podlega on polskim przepisom z zakresu zabezpieczenia społecznego, to należy uzyskać zaświadczenie o ustawodawstwie dotyczącym zabezpieczenia społecznego mającym zastosowanie do niego, czyli formularza A1 (lub E101 w przypadku, gdy praca wykonywana jest w państwach EOG lub Szwajcarii). O wydanie takiego zaświadczenia powinien zwrócić się pracodawca lub pracownik. Zaświadczenie to potwierdza, że pracownik zatrudniony w kilku państwach członkowskich podlega zabezpieczeniu społecznemu w jednym z nich, wskazanym w zaświadczeniu. Formularze A1 i E101 oraz wnioski o ich wydanie dostępne są na stronie www.zus.pl.

***Praca wykonywana w charakterze pracownika
w dwóch lub w kilku państwach
na rzecz dwóch lub kilku pracodawców***

Osoba zatrudniona przez różnych pracodawców mających siedziby w różnych państwach członkowskich Unii Europejskiej, Europejskiego Obszaru Gospodarczego i Szwajcarii podlega zabezpieczeniu społecznemu w państwie zamieszkania, bez względu na to, czy jest w nim aktywna zawodowo, czy też nie.

Uwaga!

Osoba, która podejmuje pracę u zagranicznego pracodawcy w okresie, gdy przebywa na płatnym urlopie udzielonym przez polskiego pracodawcę, również jest uznawana za osobę wykonującą pracę jednocześnie w dwóch lub kilku państwach członkowskich.

Osoba mieszkająca w Polsce i zatrudniona przez kilku pracodawców mających siedziby w różnych państwach, powinna wystąpić do oddziału ZUS właściwego terytorialnie ze względu na jej miejsce zamieszkania o wydanie zaświadczenia o ustawodawstwie dotyczą-

cym zabezpieczenia społecznego mającym zastosowanie do niej, czyli formularza A1 (lub E101 w przypadku, gdy praca wykonywana jest w państwach EOG lub Szwajcarii). Zaświadczenie to będzie potwierdzało, że wspomniana osoba podlega zabezpieczeniu społecznemu wyłącznie w Polsce. Formularze A1 i E101 oraz wnioski o ich wydanie dostępne są na stronie www.zus.pl.

Pamiętaj!

W przypadku wątpliwości czy pracodawca mający siedzibę za granicą odprowadza składki na ubezpieczenia społeczne do Polski, należy skontaktować się z dowolnym oddziałem ZUS.

Działalność na własny rachunek prowadzona w dwóch lub w kilku państwach

Osoba mieszkająca w Polsce, która jednocześnie prowadzi działalność na własny rachunek w dwóch lub w kilku państwach członkowskich, będzie podlegała zabezpieczeniu społecznemu w państwie zamieszkania, jeżeli wykonuje w nim znaczącą część wspomnianej działalności. W celu określenia czy osoba prowadząca działalność na własny rachunek prowadzi ją w znaczącym stopniu w państwie zamieszkania należy uwzględnić takie kryteria, jak: obrót, liczbę świadczonych usług, czas pracy lub dochód. Jeżeli jedno z wyżej wymienionych kryteriów przekracza 25% w państwie zamieszkania, to w nim taka osoba będzie podlegała zabezpieczeniu społecznemu.

Jeżeli osoba mieszkająca w Polsce prowadzi działalność na własny rachunek w dwóch lub w kilku państwach członkowskich jednocześnie ale nie wykonuje w Polsce znaczącej części działalności, będzie podlegała zabezpieczeniu społecznemu w tym państwie, w którym znajduje się centrum zainteresowań dla tej działalności. Określa się je biorąc między innymi pod uwagę wszystkie aspekty prowadzonej działalności, a zwłaszcza stałe miejsce prowadzenia działalności, zwyczajowy charakter lub okres trwania wykonywanej działalności.

Osoba mieszkająca w Polsce, która prowadzi działalność na własny rachunek w państwach EOG albo Szwajcarii będzie podlegała zabezpieczeniu społecznemu w państwie zamieszkania, jeżeli wykonuje w nim jakąkolwiek część tej działalności.

Jeżeli wspomniana wyżej osoba nie prowadzi tej działalności na terytorium Polski, podlega ustawodawstwu tego państwa, na terytorium którego prowadzi swoją główną działalność.

Jeżeli z przedstawionych wyżej zasad wynika, że do osoby prowadzącej działalność na własny rachunek będą miały zastosowanie polskie przepisy z zakresu zabezpieczenia społecznego, to powinna ona zwrócić się do oddziału Zakładu właściwego terytorialnie ze względu na miejsce zarejestrowania siedziby lub prowadzenia działalności o wydanie zaświadczenia o ustawodawstwie dotyczącym zabezpieczenia społecznego mającym zastosowanie do osoby uprawnionej, czyli formularza A1 (lub E101 w przypadku, gdy działalność na własny rachunek prowadzona jest w Polsce i w państwach EOG lub Szwajcarii). Formularze A1 i E101 oraz wnioski o ich wydanie dostępne są na stronie www.zus.pl.

Jeżeli w świetle przedstawionych zasad do osoby prowadzącej działalność na własny rachunek nie będą miały zastosowania polskie przepisy z zakresu zabezpieczenia społecznego, osoba taka powinna zgłosić się do ubezpieczeń we właściwym państwie członkowskim Unii Europejskiej, Europejskiego Obszaru Gospodarczego lub Szwajcarii i powinna uzyskać formularz A1 (lub E101) z instytucji ubezpieczeniowej państwa, w którym podlega zabezpieczeniu społecznemu. Taki dokument będzie potwierdzał, że osoba prowadząca w Polsce działalność na własny rachunek nie powinna odprowadzać składek na ubezpieczenia społeczne.

***Praca wykonywana w charakterze pracownika najemnego
w jednym państwie
i w charakterze osoby prowadzącej działalność
na własny rachunek w innym kraju***

Jeżeli osoba wykonuje pracę w charakterze pracownika w jednym państwie członkowskim Unii Europejskiej, Europejskiego Obszaru Gospodarczego lub w Szwajcarii i w tym samym czasie prowadzi działalność na własny rachunek w innym kraju, będzie podlegała obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym w państwie, w którym wykonuje pracę najemną.

Jeżeli wspomniana wyżej osoba jest w Polsce pracownikiem, powinna zwrócić się do oddziału Zakładu właściwego terytorialnie ze względu na miejsce swojego zamieszkania o wydanie zaświadczenia o ustawodawstwie dotyczącym zabezpieczenia społecznego mającym zastosowanie do osoby uprawnionej, czyli formularza A1 (lub E101 w przypadku, gdy działalność na własny rachunek prowadzona

jest w państwach EOG lub Szwajcarii). Formularze A1 i E101 oraz wnioski o ich wydanie dostępne są na stronie www.zus.pl.

Jeżeli dana osoba jest pracownikiem w innym państwie a w Polsce prowadzi działalność na własny rachunek, powinna uzyskać formularz A1 (lub E101) z instytucji ubezpieczeniowej państwa, w którym podlega obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym. Taki dokument będzie potwierdzał, że osoba prowadząca w Polsce działalność na własny rachunek nie powinna odprowadzać składek na ubezpieczenia społeczne.

PODSTAWA PRAWNA

- Rozporządzenie Rady (EWG) nr 1408/71 z dnia 14 czerwca 1971 r. w sprawie stosowania systemów zabezpieczenia społecznego w stosunku do pracowników najemnych, osób prowadzących działalność na własny rachunek i do członków ich rodzin przemieszczających się we Wspólnocie (Dz. Urz. WE L 149 z 5 lipca 1971 r. z późn. zm.).
- Decyzja Nr 181 Komisji Administracyjnej ds. Zabezpieczenia Społecznego Pracowników Migrujących z dnia 13 grudnia 2000 r. dotycząca interpretacji art. 14 ust. 1, art. 14a ust. 1 oraz art. 14b ust. 1 i 2 rozporządzenia Rady (EWG) nr 1408/71 w sprawie ustawodawstwa, które ma zastosowanie do pracowników najemnych oraz osób pracujących na własny rachunek, tymczasowo pracujących poza państwem właściwym (Dz. Urz. UE L 329/73 z 14 grudnia 2001 r.).
- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 883/2004 z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego (Dz. Urz. UE L 166/1 z 30 kwietnia 2004 r.).
- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 987/2009 z dnia 16 września 2009 r. dotyczące wykonywania rozporządzenia (WE) nr 883/2004 w sprawie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego (Dz. Urz. UE L 284/1 z 30 października 2009 r.).
- Decyzja Komisji Administracyjnej ds. Koordynacji Systemów Zabezpieczenia Społecznego nr A2 z dnia 12 czerwca 2009 r. dotycząca wykładni art. 12 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 883/2004 w sprawie ustawodawstwa mającego zastosowanie do pracowników delegowanych i osób wykonujących pracę na własny rachunek, tymczasowo pracujących poza państwem właściwym (Dz. Urz. UE C 106/5 z 24 kwietnia 2010 r.).
- *Praktyczny poradnik: Ustawodawstwo mające zastosowanie do pracowników w Unii Europejskiej (UE), Europejskim Obszarze Gospodarczym (EOG) i Szwajcarii* (www.zus.pl/poradniki).

Zmieniamy się dla Ciebie

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Projekt „Poprawa jakości usług świadczonych przez ZUS na rzecz przedsiębiorców”, współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.